

GLOBALLASHUV SHAROITIDA O'QUVCHILARNI G'OYAVIY TAHDIDLARDAN HIMOYA QILISHNING IJTIMOIIY-MA'NAVIY TEXNOLOGIYALARI

O'roqboyeva Sevara Xolmirzayevna

Magistrant

Guliston davlat pedagogika instituti

Email: al-ustoz@mail.ru

Annotatsiya. *Maqolada globallashuv jarayonlari sharoitida maktab o'quvchilari oldida paydo bo'lgan g'oyaviy-ma'naviy tahdidlar tahlil qilinadi. Maqolada ijtimoiy-ma'naviy himoya nuqtai nazaridan texnologiyalar (uslub, metod, jarayonlar) ko'rib chiqiladi: axborot oqimlari, internet, ijtimoiy tarmoqlar, kultural omillar, pedagogik usullar. Shuningdek, ta'lim muassasalari, oilaviy va maktabdan tashqari muhitdagi vositalar yordamida o'quvchilarning ma'naviy immunitetini mustahkamlash yo'llari taklif etiladi. Maqola ilmiy-analitik uslubda yozilgan bo'lib, konseptual, normativ va amaliy jihatlariga e'tibor qaratilgan. Ish natijasida maktab yoshidagi shaxslarni g'oyaviy tahdidlardan samarali himoya qilish uchun ijtimoiy-ma'naviy texnologiyalarni joriy etish bo'yicha tavsiyalar beriladi.*

Kalit so'zlar: *globallashuv, o'quvchilar, g'oyaviy tahdidlar, ijtimoiy-ma'naviy himoya, ma'naviy immunitet, ta'lim muhit, axborot jamiyati, pedagogik texnologiyalar, ma'naviy tarbiya, inklyuziv ta'lim, kultural identifikatsiya, ijtimoiy kommunikatsiya, xavfsiz internet-muvofiqlik, yoshlar siyosati.*

Kirish. XXI asrning boshlaridan boshlab jahonda globallashuv jarayonlari — iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va pedagogik sohalarda — keskin sur'atlar bilan rivojlandi. Bu jarayon ta'lim, tarbiya va yoshlar tarbiyasiga ham o'ziga xos imkoniyatlar bilan birga sezilarli xatarlarni ham olib keldi. Ayniqsa maktab yoshidagi o'quvchilarning g'oyaviy-ma'naviy sohasida tahdidlar paydo bo'lishi muhim pedagogik muammoga aylandi. Shu bois, globallashuv sharoitida o'quvchilarning ma'naviy barqarorligini ta'minlash, ularni g'oyaviy tahdidlardan himoya qilish uchun zamonaviy ijtimoiy-ma'naviy texnologiyalarning ishlab chiqilishi va joriy etilishi dolzarb vazifa bo'lmoqda.

Mavzuning dolzarbligi. Globallashuv jarayonlari yoshlar psixologiyasi, ma'naviy-ma'rifiy jihatdan jiddiy o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan g'oyalar, madaniy tahlillar, kontentlar, shuningdek, transmilliy kultural ta'sirlar o'quvchilarning dunyoqarashiga, qadriyat tizimiga va ijtimoiy tutumiga ta'sir ko'rsatmoqda. Mazkur jarayonlarda ba'zi

g'oyaviy tahdidlar — radikalizm, ekstremizm, ma'naviy bo'shliq, madaniy izolyatsiya, axborot xavfsizligi muammolari — yaqqol namoyon bo'lmoqda.

Masalan, yoshlar orasida internet orqali xavfli kontent bilan tanishish, stereotiplar va ekstremistik g'oyalar tarqalishi xavfi oshgan.

Asosiy qism. Globallashuv tushunchasi keng va ko'p jihatdan ta'lim sohasiga ham ta'sir qilmoqda. Masalan, "globallashuv — bu makrosotsial jarayon bo'lib, unda jamiyat va inson faoliyati makromiqyosda bir-biriga bog'liq bo'ladi". Ta'lim tizimi globallashuv ta'sirida kommunikatsiya, axborot, kultural almashinuv va universal qadriyatlar shakllanishi jihatdan o'zgarishga yuz tutmoqda. Shunday bo'lsa-da, bunday jarayonlarda o'quvchilarning ma'naviy barqarorligini ta'minlash, o'z milliy-madaniy qadriyatlarini saqlash bilan birga global ta'sirlarga konstruktiv munosabatda bo'lishi muammosi paydo bo'lmoqda.

Bu kontekstda o'quvchilarning ma'naviy muhitiga quyidagi tahdidlar yuzaga kelmoqda:

Axborot makonida tarqalayotgan zararli kontent, ekstremistik g'oyalar, noxolis reklama, ijtimoiy tarmoqlardagi kibertahdidlar. Maqolada bunday holatlar "ma'naviy tahdid" deb ataladi.

Kultural dominanta sifatida global G'arb bizning yoshlar orasida stereotiplar, individualizm kuchayishi, an'anaviy ijtimoiy institutlar (oilaviy tarbiya, mahalla, milliy qadriyat) faoliyatining zaiflashuvi.

Ta'lim va tarbiya jarayonida ma'naviy va ijtimoiy himoya mexanizmlarining yetishmasligi — maktablar, oilalar va jamiyat tomonidan mos pedagogik texnologiyalar joriy etilmayotgani.

Ijtimoiy ajralish, kamsitish va yoshlar orasida maqsadsizlik hissi, madaniy identifikatsiyaning zaifligi. Shu holatlar pedagogik faoliyatni yangi paradigmaga — ma'naviy tarbiya, axborot xavfsizligi va raqamli huquqshunoslik sohalarini birlashtirgan integrativ yondashuvga yo'naltirishni zarur qiladi.

"Ijtimoiy-ma'naviy texnologiyalar" tushunchasi maktab tarbiyasi, pedagogik innovatsiyalar va ijtimoiy ish usullarining birlashmasidir. Rus tilida bir manbada "социальные технологии" qator turlarga bo'linadi: global, innovatsion, axborotli, intellektual va boshqa. Pedagogik jihatdan bu texnologiyalar quyidagi tamoyillar asosida amalga oshirilishi kerak: maqsadga yo'naltirilganlik, shaxs markazida bo'lishi, ma'naviy qadriyatlarni rivojlantirish, himoya komponenti, ijtimoiy va axborot muhit bilan moslik, ilgari surilgan amaliyotga tayyorgarlik.

Turlari bo'yicha quyilarni ajratish mumkin:

Axborot-pedagogik texnologiyalar: internet-xavfsizlik, ijtimoiy tarmoqlarda ongli foydalanish, medigramotali o'qitish.

Ma'naviy tarbiya texnologiyalari: maktabda diskussiya metodlari, «qiymatlar» klublari, mentorlik dasturlari, ijtimoiy loyihalar.

Ijtimoiy integratsiya va hamkorlik texnologiyalari: mahalla, ota-ona va maktab hamkorligi; yoshlar ongini mustahkamlash uchun jamoaviy tadbirlar, ko'ngilli loyihalar.

Kultural identifikatsiyani mustahkamlash texnologiyalari: etnopedagogika, milliy qadriyatlarni o'rgatish, transmadaniy diskurslarni konstruktiv tahlil qilish.

Monitoring va baholash texnologiyalari: o'quvchilarning ma'naviy immunitet darajasini aniqlash uchun diagnostika, so'rovnomalar, portfoliolar, reflektiv jarayonlar.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, globallashuv sharoitida o'quvchilar oldida g'oyaviy-ma'naviy tahdidlar keskin ko'paymoqda. Ta'lim muassasalari, maktablar, oilalar va jamiyat ushbu tahdidlarni kamaytirish uchun ijtimoiy-ma'naviy himoya texnologiyalarini joriy etishi zarur. Ushbu texnologiyalar — axborot-pedagogik, ma'naviy tarbiya, ijtimoiy integratsiya, kultural identifikatsiya yo'nalishlarida — o'quvchilarning ma'naviy immunitetini mustahkamlashga xizmat qiladi. Amaliyotda bu texnologiyalarning maktab muhitida tizimli tatbiqi, resurs va kasbiy tayyorgarlikni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sotsiologiya ta'limi va globallashuv muammolari: «Приоритетные задачи социально-гуманитарных наук в условиях глобализации», Кулуева Ф. Г. – Жизнь и наука, 2020.

2. «Инновационные технологии обучения в системе образования в контексте глобализации», Исазаде В. Дж., Эфендиев И. И. – Апти.ру, 2021.

3. «Информационные угрозы в условиях глобализации, международный и национальный опыт их предотвращения», Камолова Х. М., Тожиева И. С. – Современное образование №1, 2017.

4. «Социальные технологии: теория и практика», Учебное пособие. – Серия Учебные издания для бакалавров.

5. “Учебно-воспитательный процесс и ответственность педагогов в период глобализации”, Жумаев Ш. Г., Сиддигов Л. Б. – Журнал Современное образование №5, 2016.